

„International Journal on World Peace”, vol. IV, nr. 4, 1987

Editată de către World Peace Academy din New York, revista trimestrială „International Journal on World Peace” publică studii de sociologie, politologie, economie, demografie, antropologie etc. dedicate problemelor păcii, găsirii celor mai propice căi de instituire, menținere și dezvoltare a colaborării internaționale pentru o lume a păcii.

Este interesant de semnalat că fiecare din cele trei articole de bază este însoțit de un comentariu semnat de un specialist avizat în problemă.

Semnalăm în continuare două articole semnificative pentru profilul acestei publicații.

În articolul *The Quest for Peace: a View from Anthropology*, Raphael Patai, un recunoscut antropolog, pornește de la observația că deși toate marile religii propovăduiesc desirabilitatea păcii, a înțelegerii între oameni, adepții lor sînt incapabili să atingă acest nobil ideal. Unul dintre motivele care au făcut să se mențină prăpastia dintre idealul predicat și realitate a fost și acela că învățăturile religiei nu conțineau referiri la pașii concreți care trebuiau făcuți pentru înlăturarea acestei rupturi. Astăzi, cînd războiul poate duce la distrugerea totală a vieții, căutarea căilor prin care poate fi instaurată pacea devine de o extremă importanță. Activitățile misionare pe scară largă, ale diferitelor religii, au contribuit puțin la realizarea acestui obiectiv.

În opinia autorului, astăzi este necesar un efort global pentru menținerea păcii bazat „nu pe un particularism religios înțeles în mod îngust, ci pe o largă înțelegere a diversității culturilor umane, așa cum o abordează antropologia modernă și pe recunoașterea faptului că în ciuda indiscutabilei validități a fiecărei culturi pentru propria sa de-venire, toate culturile posedă elemente și valori umane comune” (p. 15). Identificarea și punerea în valoare a acestor elemente și valori comune întregii umanități pot conduce la crearea unei baze culturale comune pentru pacea lumii. R. Patai face observația că fiecare cultură conține complexe variate care pot fi ordonate pe o scală mergînd de la cele care conduc cel mai rapid spre armonie între grupurile umane, pînă la acele complexe în care, în prezent, acordul este minim sau chiar nu există, ajungerea la înțelegere fiind un obiectiv foarte dificil de realizat.

Autorul prezintă zece asemenea complexe culturale, cele mai importante, în ordinea progresivă a dificultăților pe care pot să le prezinte în obținerea unei înțelegeri globale: 1. tehnologie; 2. servicii medicale și de sănătate; 3. cercetare științifică; 4. comerț internațional; 5. ajutor extern; 6. comunicații; 7. alfabetizare și educație; 8. domeniul artei; 9. sistemul politic; 10. domeniul religiei. Depășirea barierelor economice, ideologice și politice în aceste domenii, reprezintă, în opinia autorului, direcții esențiale de formare și dezvoltare a unei colaborări generale al cărei obiectiv final este instituirea păcii mondiale, benefică pentru progresul tuturor părților implicate.

Tibor R. Machan prin articolul *Terrorism and Objective Moral Principles* aduce în discuție o problemă aflată tot mai mult în atenția opiniei publice, aceea a atitudinii față de actele de terorism. El argumentează că terorismul nu poate fi înțeles în mod clar dacă natura moralității este înțeleasă greșit. Terorismul se bazează pe esența, în cadrul societăților democratice, a unor principii morale obiective, larg acceptate și necunoscute chiar de către unii dintre teroriști. Ca o trăsătură crucială terorismul implică amenințarea vieții inocente și sacrificarea ei. Astfel se creează o dilemă care n-ar avea sens în lipsa unei semnificații morale, dacă toate alternativele n-ar fi în fapt respingătoare din punct de vedere moral. Un răspuns la terorism, arată autorul, trebuie să decidă ce este moral mai rău, violarea drepturilor ființei umane nevinovate sau eșecul de a opri viitoare amenințări și sacrificări de persoane inocente. Teroriștii nu-și pot atinge scopurile lor, pe care le consideră drepte, fără amenințarea că dacă nu sînt acceptate, ceva inacceptabil, sub aspect moral, se va întîmpla.

Problema generală ridicată de terorism este aceea a reacției față de asemenea acte. Machan susține că reacția la terorism este inițiată de către factorii responsabili, iar utilizarea forței este impusă chiar de conținutul acțiunii de amenințare și de principiile morale obiective ale societății respective.

Acolo unde atacul este îndreptat asupra unor sisteme care nu implică oameni lipsiți de apărare nu avem de-a face cu acte de terorism, ci cu forme de rezistență politică sau revoltă. De aceea lupta împotriva terorismului trebuie să aibă în vedere că există oameni ale căror opinii și interese sînt afectate de acțiunile teroriste. Aceste opinii și interese sînt deosebit de importante în cazul în care atacul este îndreptat asupra unor sisteme care nu implică oameni lipsiți de apărare.

„VIITORUL SOCIAL”, an. LXXXI, nr. 2, p. 197-201, București, 1988

nii diferă de cele ale noastre și în consecință în alegerea metodelor de combatere trebuie să se cunoască motivele care au determinat apelul la terorism. De asemenea, este important ca opinia publică să fie conștientă că cei care luptă împotriva terorismului privesc această acțiune ca fiind justificată de responsabilitatea lor față de societate.

Revista conține, de asemenea, informații utile despre manifestările științifice care au avut loc în ultima perioadă în favoarea promovării păcii și a unor relații de colaborare între popoare.

Prin întregul său conținut lucrarea prezentată se impune ca o contribuție substanțială la schimbul de idei care să ducă la acțiuni concrete în favoarea menținerii păcii.

Doina Bolezatu

„Wirtschafts Wissenschaft”, nr. 9, 1987.

Revista lunară „Economie și Știință” din R.D.G. apare în Editura „Die Wirtschaft-Berlin”. Numărul 9/1987 se structurează util pentru informarea de specialitate, cuprinzând în prima parte un grupaj de studii ce tratează incidenta științei asupra dezvoltării sociale. Un alt grupaj de materiale se referă la dezbateri științifice axate pe teme ale dezvoltării sociale, sau prezintă confruntări ideologice dintre gândirea marxistă și gândirea burgheză contemporană.

Prima parte se deschide cu studiul *Restructurarea planului de studiu pentru perfecționarea școlilor superioare de economiști în R.D.G.*, semnat de Paul-Dieter Kluge, Alfred Molitor și Herbert Wolf. Autorii apreciază că atât procesul, cât și concepția de restructurare a instruirii și educării permanente a inginerilor și economiștilor din R.D.G. urmează hotărârii Biroului Politic al C.C. și al Consiliului de Miniștri al R.D.G. Aceasta a implicat consecințe principale atât pentru conținutul perfecționării, cât și pentru modul instruirii specialiștilor, corespunzător cerințelor realizării socialismului dezvoltat, în condițiile revoluției științifico-tehnice contemporane și a cooperării internaționale în vederea asigurării păcii. Documentarul, rezultat dintr-o îndelungă cercetare și analiză întreprinse de către Consiliul pentru științe economice de pe lângă Ministerul învățământului superior, precum și de către mai multe colective din învățământul superior, urmărește restructurarea planului de studiu la toate ramurile științelor economice atât pentru cursurile de zi, cât și „fără frecvență”.

Studiul pe care-l prezentăm pune în discuție sarcinile ce revin universității în raport cu restructurarea planului de studiu, direcțiile de bază ale perfecționării activității educative, precum și metodică-didactică pe care o presupune noul plan.

Un alt studiu, intitulat sugestiv *Factorul timp și strategia economică* (semnat de Norbert Peche și Klaus Steinitz) are în vedere valoarea dimensiunii temporale în competiția cu dinamica tehnică din țările capitaliste. În sensul acestui deziderat, se precizează că accelerarea actuală a dezvoltării forțelor de producție face ca trebuințele tradiționale să fie satisfăcute într-o măsură mai mare sub diverse forme, iar descoperirea unor principii de acțiune mai eficiente conduc la apariția de noi trebuințe. Relaționind cerința dezvoltării revoluționare a forțelor de producție la ritmurile înnoirilor din țări occidentale și invocând factorul timp pentru a preîntâmpina eventuale rămânări în urmă, Erich Honecker spunea în Raportul la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Socialist Unit din Germania: „Dezvoltarea internațională a forțelor de producție se realizează din ce în ce mai rapid, cu ritmuri din ce în ce mai înalte și în intervale mai scurte. Aceasta impune să învingem în cursa cu timpul și să dobândim avans în punctele importante”. Călea urmată pînă acum a condus la experiențe multiple, despre esența și legăturile interne ale unei economii socialiste intensiv-reproductive. Totodată se constată că obiectivele cunoașterii și eficienței sînt realizabile numai dacă se bazează pe o dezvoltare dinamică a științei și tehnicii și se caracterizează printr-o accelerare a proceselor de înnoire, corespunzătoare etapelelor internaționale.

Economisirea timpului este una dintre legile fundamentale ale economiei politice. În acest sens în concepția autorului se impune stimularea aptitudinilor oamenilor în sensul obiectivelor din programele de dezvoltare.

Studiul *Eficiența reproducției fondului de bază în procesul intensificării generale*, semnat de Anneliese Braun, de interes dominant economic, vizează relația științei cu producția, considerînd că prin posibilitățile create de eficiență se impune necesitatea de a cerceta cerințele rez producției fondului de bază. Acest lucru este valabil în special pentru domeniile în care aplicarea complexă a tehnologiilor decise vizează modernizarea și renovarea fondului de bază existent, numai prin reconstruire. Astfel, înzestrarea mașinilor unelte cu comandă procesuală și

introducerea lor în sisteme de fabricație flexibile necesită investiții mai reduse decât noile instalații. Totodată, eficiența la aplicarea tehnologiilor de vîrf, cum este microelectronica, automatizarea flexibilă, depind și de modul cum se reușește să se facă utilizabil — în privința modernizării — fondul de bază deja existent. Crearea premiselor necesare în această privință este de mare importanță, pentru a atinge rapid un grad superior de „raționalizare socialistă”. O cale importantă de a ridica productivitatea printr-o largă „naționalizare socialistă” este folosirea consecventă a acestor posibilități, iar reproducția fondului de bază constituie calea principală a modernizării. Autoarea consideră că, în multe domenii, aplicarea tehnologiilor de vîrf pe calea modernizării și reconstrucției fondului de bază existent, prin luarea în considerare a posibilităților și limitelor lor mai ales pe termen scurt și mediu, poate asigura efecte care devin veritabile. În același timp, tehnologiile de vîrf, cum ar fi micro-electronica, biotehnologia, informatica, etc., necesită — în primul rînd pentru pregătirea condițiilor de asimilare a lor — avansuri relativ ridicate, care sînt amortizate într-un interval lung de timp. Acest lucru este valabil mai ales pentru primele perioade de aplicare a lor. Din atîri motive, este foarte important de a armoniza investițiile care devin eficiente pe termen scurt cu cele pe termen lung, pentru a dobîndi actual creșteri ale eficienței și a le reproduce pe acestea și în viitor. În virtutea precizărilor de mai sus, Anneliese Braun coincide că printr-o cotă parte mai mare din venitul național pentru reproducția lărgită se poate asigura modernizarea și reconstrucția fondului de bază existent și aplicarea mai intensă a tehnologiilor de vîrf.

Așa cum se observă în toate țările dezvoltate și în R.D.G., dezvoltării industriei se asociază dezvoltarea agriculturii, aceasta din urmă devenind un domeniu de importanță absolută în contextul dezvoltării societății tehnocrone. În acest sens, semnalăm în paginile revistei un foarte interesant studiu asupra relațiilor agricole, intitulat *Aspecte ale reproducerii teoretice și practice ale ameliorării superioare în agricultura socialistă*, semnat de Klaus Schmidt. Autorul relevă că scopul general al strategiei economice a partidului constă — înainte de toate — în utilizarea unui nou izvor de creștere a bunurilor de larg consum la nivelul exigenței, prin folosirea mai intensiv și rațional a bazei de materii prime. Aceasta presupune că și în agricultură să se ajungă la o calitate superioară a produselor. Superioritatea producției agricole este cerută în primul rînd de necesitățile crescînde — atât calitativ, cit și cantitativ — de produse agro-alimentare ale populației, iar în al doilea rînd, de industria care are tot mai mare nevoie de materii prime și de resurse energetice regenerabile, ceea ce face necesară realizarea unei intensificări generale și a unei raționalități profunde a acesteia. O producție ridicată cu bunuri de calitate precum și o productivitate crescută a muncii și a eficienței se corelează strîns cu o dezvoltare superioară a agriculturii. Această îmbunătățire este considerată de către autor ca un element important în lanțul general al ameliorărilor în economie, începînd cu producția primară, trecînd prin fazele de prelucrare impuse de tehnologiile productive și ajungînd pînă la produsul final materializat în consumul productiv și industrial. Astăzi agricultura devine o premisă hotărîtoare pentru toate nivelele de dezvoltare. Un alt aspect, abordat de către autor este acela al prețurilor. El consideră că există o preocupare justificată din partea statului pentru menținerea unor prețuri stabile la produsele alimentare de bază și de calitate superioară, ele putînd afecta vizibil interesele sociale globale, precum și stabilitatea socială, deoarece prețurile vizează nivelul de trai și încrederea cetățenilor în statul socialist, alianța clasei muncitoare cu țărănimea cooperatistă. Klaus Schmidt apreciază în același timp că asigurarea cu alimente corespunzătoare cererii crescînde a pieții este una dintre cele mai importante realizări ale socialismului în R.D.G., aceasta fiind un element al principiului retribuiri socialiste. După cum relevă cercetătorul german, 34% din veniturile cetățenilor din R.D.G. sînt folosite pentru procurarea alimentelor.

La nivelul anilor '90 este de precizat că disponibilitățile producției vegetale și animale vor depăși necesarul alimentar mediu, restul permițînd valorificarea industrială. În final, Klaus Schmidt notează: „Prin tendințele dezvoltării — deja cunoscute — ale forțelor de producție și cu progresele largi ale folosirii metodelor biotehnologice și ale tehnologiei enzimatice privind dezvoltarea și transformarea materiei vii, se deschid noi posibilități pentru producția de alimente și materii prime.

Revista cuprinde și un interesant studiu de combatere a ideologiei burgeoze, precum și recenzii la unele lucrări autohtone și străine, oferind informații de larg interes și de mare utilitate.

I. Dumitrescu, Virgil Constantinescu

„International Journal of Sociology”, vol. 17, nr. 1—2, 1987

Numererele 1 și 2 pe 1987 ale publicației americane „International Journal of Sociology” sînt dedicate studiilor comparative asupra structurii sociale, reunind semnăturile mai multor sociologi vest-germani care se referă la specificul structurii sociale și ocupaționale din țara lor, în raport cu alte țări.

Studiile comparative în privința caracteristicilor structurii sociale și în mod special asupra dinamicii acesteia sub forma mobilității sociale au o bogată tradiție în sociologia occidentală. Una din preocupările constante în acest context a fost de a stabili dacă societățile de tip industrial prezintă caracteristici similare în privința structurii și mobilității sociale. În timp ce studiul publicat în 1975 de către americanii Featherman, Jones și Hauser aducea confirmări în această privință, vest-germanii P. Kappelhoff și W. Teekenberg aduc, în studiul care deschide volumul de față, anumite amendamente, cel puțin în ce privește situația din R.F.G., comparativ cu alte țări industrializate. Din datele prezentate de autori rezultă similaritatea proceselor de trecere de la ocupația tatălui la prima ocupație a fiului, dar o specificitate notabilă atunci cînd este vorba despre mobilitatea pe parcursul carierei: în Statele Unite cazurile de mobilitate, atît ascendentă cît și descendentă sînt mai numeroase. Sistemul instituțional și în mod special formele de calificare profesională specifice pentru muncitorii vest-germani oferă acestora mai puține „surprize” pe parcursul carierei, în raport cu muncitorii din Statele Unite. Dacă în Statele Unite, pe parcursul carierei este frecventă trecerea de la situația de muncitor necalificat la cea de semicalificat și apoi calificat și în cele din urmă la o ocupație non-manuală, în R.F.G. granițele între aceste categorii ocupaționale sînt mai rigide, intrarea făcîndu-se aproape exclusiv prin intermediul sistemului de învățămînt. Pe de altă parte, statutul muncitorului calificat în Germania este superior celui al muncitorului calificat american și aceasta tocmai datorită prestigiului deosebit pe care îl conferă primului parcurgerea unui proces instrucțional mai riguros.

Concluzia autorilor este aceea că diferențele constatate în privința nivelului mobilității nu trebuie puse pe seama nivelului diferit de dezvoltare (adică al caracterului mai pronunțat post-industrial reprezentat de societatea americană) ci mai degrabă a diferențelor în privința condițiilor instituționale și în mod special sistemului de pregătire școlară și profesională care, probabil, se vor menține și pe viitor.

Un alt studiu (M. Terwey, *Class Position and Income Inequality*) se ocupă de stabilirea celor mai importante caracteristici structurale care ar putea să explice diferențierea de venituri din societățile contemporane. Autorul pornește de la concluziile prezentate în studiile sociologului american de orientare marxistă Erik Olin Wright, care a inaugurat o nouă tradiție în cercetarea empirică a claselor și a inegalității sociale în SUA, prin studiile publicate în ultimul deceniu, în care a depășit abordarea individualistă ce era caracteristică școlii americane a „capitalului uman” și a „realizării statusului”. Încercînd o abordare a inegalităților tot prin prisma structurii de clasă, sociologul vest-german apelează și la sugestiile teoretice oferite de Weber și Lenski, elaborînd o schemă a claselor mai complexă decît cea utilizată de Wright. În timp ce acesta evidențiasse, pentru societatea americană, patru clase (capitaliști, manageri, muncitori și mică burghezie), Terwey diferențiază pe „marii patroni” de „micii patroni”, pe „manuali de non-manuali” și pe muncitori avînd funcții de supraveghere de cei ce nu posedă asemenea atribute (muncitori de nivel inferior). Această schemă i se pare mai adecvată realităților sociale din RFG, dar în viziunea marxistă, împărțită, așa cum am precizat de către Wright, ea nu reprezintă o schemă de clasă. Diferențele specificate de către Terwey, chiar dacă semnificative din punct de vedere al mărimii veniturilor, nu au totuși aceeași relevanță din punctul de vedere al structurii de clasă. În acest fel, Terwey ilustrează limitele și totodată dificultățile caracteristice eclecticismului teoretic. În finalul articolului el recunoaște că nu a reușit să infirme empiric teoria marxistă, dar totodată își exprimă rezerve în ce privește utilitatea acesteia în cercetarea problemelor actuale ale inegalității. Mai adecvate i se par sugestiile venite de la Weber, Parsons, Lenski și Parkin „în privința diferitelor poziții pe piață, avantajelor lor relative, diferențierii funcționale, consecințelor inegalității sociale în privința puterii, procesele de excludere socială” (p. 167).

Întorcîndu-ne la comparația dintre SUA și RFG să menționăm și faptul, prezentat de autori, că distribuția veniturilor pe grupuri ocupaționale este pentru Statele Unite mai răsfrîtată, atît în partea inferioară, cît și în cea superioară, iar în partea mediană este mai concentrată. Deci, pe ansamblu diferențele sînt mai pronunțate. Pentru cei aflați în zona inferioară a veniturilor riscul sărăciei este mai accentuat în SUA. Dar, ca o compensație a acestei situații, americanii pot, în mai mare măsură decît germanii, să părăsească ocupațiile prost plătite. Este mai puternic stimulată mișcarea de la muncile inferioare la cele mai bine plătite.

ceste fapte se poate specula — consideră autorii — în privința individualismului mai accentuat ce se menține în America, față de preocuparea mai evidentă în RFG pentru îmbunătățiri generale (mobilitate colectivă). Prima variantă conduce la accentuarea diferențelor între bază și vîrf și la creșterea antagonismului între aceste segmente, dar, în mod paradoxal, cel puțin pînă în prezent, nu conduce la organizare colectivă a grupurilor cel mai puțin avantajate deoarece „ieșirea” și mobilitatea sînt încă percepute ca soluții individuale reale de realizare.

O particularizare a diferențelor în privința structurii și dinamicii forței de muncă la nivelul țărilor capitaliste dezvoltate este concretizată prin studiul de W. König (*Employment and Career Mobility of Women in France and the Federal Republic*). Și în privința forței de muncă feminine se constată o mai scăzută mobilitate în RFG, comparativ cu Franța. Diferența se explică, de asemenea, prin specificul sistemului german de pregătire a forței de muncă. Autorul arată că în timp ce piața forței de muncă din Germania este caracterizată de un „spațiu calificational”, cea din Franța prezintă un mai puternic „spațiu de mobilitate organizațională”. Ceea ce este însă comun ambelor țări este faptul că femeile beneficiază de șanse mai scăzute în mobilitatea pe parcursul carierei. În RFG aceste dezavantaje sînt mediate și legitimate (cel puțin în parte) de către sistemul educațional. Femeile sînt mai puțin beneficiare ale avantajelor oferite de calificarea prin școlile de ucenici specific germane. În Franța, diferențele educaționale între bărbați și femei sînt mai reduse, dar discriminarea legată de sex acționează prin alte prghiți: în special factorul discontinuității în muncă (p. 77).

În ansamblu, studiile comparative reunite în volumul publicat de sociologii vest-germani aduc date deosebit de interesante pentru configurarea proceselor de mobilitate socială, de diferențiere și diversificare în societățile industrializate contemporane. Autorii nu au toți aceeași orientare teoretică, iar materialele sînt inegale ca valoare. Totuși ele dau o perspectivă complexă și veridică asupra fenomenelor cercetate.

Sorin Mihai Mitulescu